

туту економіки і управління. Серія 1. Економіка: збірник наукових праць. – № 1 (13). – Чернівці: ЧДДЕУ. – 2012. – С. 222-227.

5. Сільське господарство області у 2011 році : [статистичний збірник] ; [за заг. ред. Л. М. Безхлібняк] / Відомості Головного управління статистики у Полтавській області. – Полтава, 2012. – 272 с.

6. Тваринництво України: статистичний збірник / Відомості Державної служби статистики України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Рецензент – д.е.н., професор Макаренко П.М.

УДК 330.341.1

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ ОНОВЛЕННЯМ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Гнатъєва Т. М., асистент

Одеський державний аграрний університет

Розглянуто проблеми інноваційної діяльності в харчовій галузі України, можливості, перспективи і загрози її розвитку. Наголошено на перевагах впровадження інноваційної моделі розвитку на підприємствах харчової промисловості, забезпечення реалізації інноваційних проектів у галузі.

The problems of innovative activity in food industry of Ukraine possibilities, perspectives and threat of its development are exposed in the article. The advantages of introduction of innovative development model on the enterprises of food industry, providing of realization of innovative projects in industry are marked.

Постановка проблеми. Аналіз здатності харчової промисловості до переходу на інноваційну модель розвитку характеризується шляхом порівняння ресурсів, здатних примати участь в інноваційному процесі до оптимальних набору характеристик галузі, сприйнятливості до інновацій. Стрижневими характеристиками галузі, сприйнятливої до інновацій, є наявність інституцій для проведення самостійних фундаментальних і прикладних наукових розробок, що визначаються специфікою функціонування харчової промисловості; доступ до науково-технічної інформації з метою її використання в процесі розвитку; можливості застосування та впровадження у виробництво інноваційного продукту, його масовий випуск; фінансове, інфраструктурне, матеріальне, кадрове забезпечення інноваційної діяльності галузі, можливості просування нового продукту на світові ринки, залучення інвестиційних ресурсів в інноваційну діяльність, страхування інноваційних ризиків. Отже, сталий розвиток харчової промисловості безпосередньо залежить від певного потенціалу, що забезпечить перехід на інноваційну модель національного зростання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу наукового В. М. Гейця, В. Г. Андрійчука, А. С. Гальчинського, Ю. В. Нестерчук, П. К. Бечка, І. Ю. Гришовой, М. Я. Дем'яненка, М. Й. Маліка, В. М. Жука, Й. С. Завадського, Д. Ф. Крисанова, В. Я. Месель-Веселяка, П. Т. Саблука, М. Ф. Огійчука, І. Н. Топіхи, О. О. Непочатенко, Л. І. Федулової, Б. Й. Пасхавера, А. С. Мохненка, А. Ю. Присяжнюк, Н. С. Танклевської та ін., що присвятили свої праці проблемам фінансового забезпечення розвитку інноваційної системи, формуванню інноваційної політики сталого розвитку харчової промисловості, теорії економіки інновацій та інноваційного менеджменту, теорії інноваційних систем.

Отже, висока динаміка кризових трансформацій в харчовій промисловості України спонукає до більш глибокого дослідження ефективності управління економічними ресурсами в системі інноваційних перетворень.

Постановка завдання. Ставимо на меті дослідити організаційно-фінансові аспекти управління інноваційним оновленням харчової промисловості та визначити основні напрями побудови інноваційної стратегії підприємств харчової промисловості в умовах переходу на інноваційну модель управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно Концепції розвитку національної інноваційної системи, затвердженої в червні 2009 р. Кабінетом Міністрів України, внаслідок непослідовності у проведенні та низької ефективності державної науково-технічної та інноваційної політики спостерігаються тенденції відставання України у технологічному розвитку від розвинених країн світу.[4] Це має свій прояв в припиненні функціонування високотехнологічних галузей економіки України, зокрема і харчової промисловості, зниженні числа інноваційно-активних товаровиробників тощо, що в кінцевому рахунку призводить до зменшення рівня конкурентоспроможності національної економіки та вітчизняної продукції на світових ринках.

Всі загально національні негативні тенденції інноваційного розвитку вітчизняної економіки притаманні і харчовій промисловості України з її специфікою виробництва, та проблемами низької якості та невідповідності європейським стандартам продукції, несанкціонованим залученням ГМО, нерегламентованим використанням шкідливих речовин при виробництві харчової продукції тощо.

У цьому зв'язку додатковим гальмом на шляху повномасштабного входження України в Світову організацію торгівлі та інтеграції з Європейським Союзом виступає незавершеність формування національної системи технічного регулювання відповідно із вимогами міжнародних і європейських нормативних документів [2].

Організаційно-фінансові аспекти управління інноваційним оновленням харчової промисловості належать до сфери державного управління та в першу чергу безпосередньо залежать від стратегії, яку обрала держава для подальшого розвитку. Національна стратегія соціально-економічного розвитку проголошена указом Президента України «Про стратегію економічного та соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції на 2004-2015 роки» [1, 2, 3] визначає основні положення економічного зростання України серед яких пріоритетним визначено затвердження інноваційної моделі розвитку. Таким чином, управління економічними ресурсами і фінансовими потоками в інноваційній діяльності харчової промисловості знаходиться в площині практичної реалізації державної стратегії соціально-економічного розвитку.

Структура джерел інвестування інноваційної діяльності і основні тенденції у фінансуванні інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості свідчать про незначну вагу спрямування бюджетних фінансових ресурсів, що складає близько одного відсотка, а в кризовий період взагалі не проводилася. За даними держкомстату обсяги бюджетного фінансування в харчову промисловість не перевищували 3,3 млн грн [7] В кризовий період 2008-2010рр. підприємства харчової промисловості згортали інноваційну діяльність, із понад 2,6 тис. обстежених великих і середніх харчопромислових підприємств лише кожне десяте підприємство мало наукові розробки.

З основного джерела інвестицій, тобто за рахунок власних коштів підприємств, в середньому було профінансовано від 60 до 90 % загального обсягу витрат, а також 5–25 % – за рахунок взятих кредитів. Лише у 2010 р. 212 підприємств (майже 62 % від кількості, що займалися інноваційною діяльністю взагалі) фінансували її власним коштом, 46 підприємств (13,4 %) – за рахунок кредитів. У 2008 р. відповідно 191 (68,8 %) та 40 (12,9 %) підприємств. Загалом, за рахунок згаданих двох джерел фінансується від 75 до 100 % витрат у різні роки [9,10]. Інвестиційні потоки вітчизняних та іноземних інвесторів склали від 5% загального обсягу фінансових ресурсів, спрямованих в інноваційну діяльність підприємств до 1 % та повної їх відсутності. Необхідно зауважити, що при незначному збільшенні витрат підприємств харчової промисловості на підтримку інноваційної діяльності за останні й період спостерігається практично відсутність участі держави на процес нарощення інноваційного потенціалу галузі, суб'єктів господарювання у межах міжнародного співробітництва (за рахунок іноземних юридичних осіб чи міжнародних організацій).

Отже, галузеві проблеми розвитку та інноваційно-технологічне відставання підприємств харчової промисловості диктує проведення комплексного глибинного аналізу сучасної ситуації харчової промисловості, розробки ефективних інноваційних механізмів та перехід на інші моделі управління, що спрямовані на розв'язання проблем інноваційної діяльності галузі, стимулювання державної підтримки реалізації розвитку інвестиційно-інноваційних національних програм, підвищення конкурентоспроможності харчової промисловості як пріоритетної галузі національної економіки тощо.

Для розробки практичних рекомендацій щодо управління в сфері фінансового та ресурсного забезпечення інноваційної діяльності в контексті державної стратегії розвитку необхідно більш детально дослідити можливі шляхи інноваційних перетворень в суспільстві, зосередивши увагу на фінансових потоках. Таке дослідження є необхідним, оскільки держава обирає таку стратегію розвитку, яку в змозі забезпечити відповідними економічними можливостями, а ефективність управління ними визначає перспективу реалізації самої стратегії. Відомі фахівці прогнозують декілька сценаріїв розвитку стратегій інноваційного оновлення національного господарства, що в свою чергу визначає майбутній розвиток харчової промисловості, як однієї з важливіших галузей.

1. Стратегія поширення інновацій. Сутність такої стратегії полягає в тому, що національна економіка повністю поглинає зарубіжні розробки та науково-технологічні досягнення. Така стратегія потребує значної концентрації фінансових ресурсів і повної їх мобілізації у народногосподарському комплексі країни.

2. Диверсифікація інновацій або стратегія запозичення. Дана стратегія передбачає дублювання зарубіжних інноваційних продуктів на базі вітчизняного науково-технічного потенціалу. Її головним недоліком варто визначити те, що досить часто технологічний розрив між економіками країн унеможливує реалізацію запозичених інноваційних продуктів. У випадку втілення такого сценарію інноваційного оновлення економіки, всі фінансові потоки мають бути направлені на розвиток інноваційної інфраструктури.

3. Стратегія нарощування або стратегія інноваційного розвитку. Об'єктивно дана стратегія стосується підвищення науково-технічного потенціалу країни і базується лише на використанні фундаментальних та прикладних

розробках національного походження. Реалізація цієї стратегії розвитку держави можлива лише за умов диверсифікації джерел формування фінансових потоків в інноваційній діяльності [8].

Очевидно, що втілення будь-якої з перелічених стратегій потребує потужних обсягів фінансових ресурсів, які при зміні своїх форм та напрямків перетворюються на фінансові потоки, результативність яких залежить від ефективності управління.

Нині Україна старається реалізувати стратегію нарощування або стратегію інноваційного розвитку. Базисом таких перетворень є вітчизняний науково-технічний потенціал. Проведений аналіз інноваційної діяльності та джерел формування фінансових потоків для її реалізації [5] показав, що проголошена стратегія соціально-економічного розвитку інноваційного спрямування може мати нездійсненні наслідки. На підтримку цієї тези є декілька спостережень:

1. За останні роки вітчизняний науково-технічний потенціал значно втратив свої конкурентні позиції на світовому ринку інноваційної продукції, тобто спостерігаються процеси деградації у науковій сфері, які можуть мати в найближчому періоді безповоротні процеси, на чому неодноразово наголошували фахівці Академії наук України.

2. Здійснення інноваційної діяльності постійно гальмується через техніко-технологічне відставання національного виробництва. Допотопні та несучасні виробничі засоби та технології є наріжним каменем інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

3. Негативний вплив на розвиток інноваційної діяльності в Україні значною мірою справляє неузгодженість фінансових потоків у цій сфері і їх десинхронізація у часі. На нашу думку, ці проблемні аспекти потребують вирішення саме в частині управління фінансовими потоками, адже останні є рушійною силою в практичному здійсненні інновацій та фундаментом для формування інформаційного суспільства. Таке управління має охоплювати державний, галузевий та регіональний рівні.

Отже, національна стратегія розвитку інноваційної орієнтації харчової промисловості не може відповідати вимогам жодній із розглянутих, оскільки вітчизняна економіка має специфічні ознаки, які стосуються обсягів, направленості та управління виробничими ресурсами і фінансовими потоками які безпосередньо забезпечують реалізацію інноваційної політики держави.

Ми вважаємо, що державна інноваційна стратегія має базуватись на співіснуванні стратегій поширення та нарощування інновацій, оскільки їх поєднання забезпечить ефективне використання вітчизняного науково-технічного потенціалу і забезпечить зміцнення його позицій на світовому ринку інновацій. Все це передбачає активізацію інвестиційних процесів диверсифікацію фінансових потоків, спрямування і інноваційну сферу державних ресурсів з метою підвищення фінансового забезпечення інноваційної діяльності та коригування стратегії управління фінансовими потоками в інноваційних процесах.

Реалізація можливих резервів підвищення фінансового забезпечення інноваційного розвитку економіки шляхом аналізу якості та оцінки ефективності управління внутрішніми фінансовими потоками можлива внаслідок впровадження низки заходів:

– укрупнення інвестиційних потоків в інноваційній діяльності за ознакою

основних підсистем (соціальної, управлінської і виробничої);

- об'єднання інвестиційного обслуговування функціонально пов'язаних процесів, що створює умови для удосконалення та підвищення ефективності механізму їх перебігу;

- впровадження системи показників і характеристик інвестиційних потоків і показників ефективності управління в діючу практику, що здатна повністю забезпечити аналітичні потреби управління фінансовими потоками при обґрунтуванні управлінських рішень по їх подальшому удосконаленню;

- прийняття результируючих показників аналізу стану і ефективності інвестицій як висхідної бази для прогнозування та програмно-цільового планування шляхів забезпечення позитивної динаміки соціально-економічних процесів;

- використання показників динаміки стану, руху і ефективності інвестиційних ресурсів при пошуку шляхів підвищення ефективності процесів управління та їх вплив на досягнення поставлених цілей, що створить умови для удосконалення елементного складу і структури видатків;

- забезпечення надійного обміну інформацією між усіма учасниками фінансового ланцюга, що створює умови ефективного перебігу фінансових потоків у фінансовому полі державного управління.

Сумісне генерування, накопичення, аналіз і використання інформації повинно здійснюватись органами корпоративного управління інвестиційної та соціальної підсистем, які здатні збалансувати, оптимізувати і своєчасно врегулювати горизонтальні комунікаційні форми фінансових зв'язків між інвестиційними потоками та інноваційними процесами, виходячи із цілей повноцінного економічного розвитку. Удосконалення стратегії управління інвестиціями, що визначається складністю умов і великою кількістю учасників інвестиційного середовища, реформування організаційних елементів системи управління рухом грошових коштів дасть змогу зменшувати «заморожування» коштів на одних потоках шляхом їх оперативного «перекидання» на інші потоки на умовах повернення.

Важливою умовою підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів в інноваційній діяльності є зменшення кількості їх розпорядників. Сконцентровані інвестиції в межах окремих підсистем у єдиний інтегрований потік дають змогу покращити динаміку непрогнозованих змін, забезпечити мобільність та взаємопов'язаність системних рішень у використанні коштів.

Запропонована стратегія ґрунтується на поєднанні поточкових і традиційних підходах до управління інвестиційними ресурсами. В першу чергу, це обумовлено специфікою сфери застосування, тобто інноваційною діяльністю, яка за своєю складністю в управлінні передбачає неоднозначність підходів та методів, особливо в площині фінансового забезпечення.

Висновки: Інноваційний потенціал харчової промисловості базується на економічно-організаційному забезпеченні і сприйнятливості до інновацій та виступає тою мірою готовності виконати завдання, що забезпечують досягнення інноваційних цілей, тобто здатністю галузі реалізовувати інновації в контурі обраного стратегічного напрямку.

Стратегія управління інноваційною діяльністю в харчовій промисловості – це стратегія, яка передбачає управління та активізацію інвестиційних процесів в інноваційній діяльності галузі з урахуванням фактору часу та ліквідності фінансових ресурсів, які формують відповідні інвестиційні потоки. До цього часу

ще невирішеним завданням залишається проблема значущості інвестиційним потоків в розумінні інноваційного розвитку та оцінки інноваційного потенціалу, що виражається в негативного впливі на процеси інноваційного розвитку харчової промисловості.

Література:

1. Про стратегію економічного і соціального розвитку України «Шляхом європейської інтеграції» на 2004 – 2015 роки: Указ Президента України [електронний ресурс]: режим доступу.: <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.

2. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні: Закон України від 16.01.2003 // Офіційний вісник України. – 2003. – № 7. – Ст. 271.

3. Про інноваційну діяльність. Закон України (№ 40-IV від 04.07.2002 р.) // Урядовий кур'єр. Орієнтир. – 2002. – № 143. – С. 1–7.

4. Концепція розвитку національної інноваційної системи. Схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.06.2009 р. № 680-р // Урядовий кур'єр. Документи. – 2009. – № 114. – С. 12–13.

5. Організаційно-економічні аспекти інноваційного оновлення національного господарства: Наук. монографія [за наук. ред. М.М. Єрмошенка, С. А. Єрохіна]. – К.: Національна академія управління, 2008. – 216 с.

6. Покропивний С. Інноваційний менеджмент у ринковій системі господарювання / С. Покропивний // Економіка України. – 2005. – № 2. – С. 24 – 29.

7. Інноваційна стратегія українських реформ / Гальчинський А. С., Геєць В. М., Кінах А. К., Семиноженко В. П. – К.: Знання України, 2002. – 336 с.

8. Крисанов Д. Ф. Інноваційний фактор розвитку харчової промисловості України // Економіка України. – 2007. – № 4. – С. 71–82.

9. Інноваційний ресурс господарського розвитку: Монографія / за ред. к.е.н. В. П. Мельника. – К.: Об'єднаний ін-т екон. НАН України, 2005. – 363 с.

10. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. І. Федулової. – К.: Основа, 2005. – 552 с.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 331.101.3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО СТИМУЛЮВАННЯ АГРАРНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

Горобець Н.М., к.с.-г.н., доцент

Дніпропетровський державний аграрний університет

У статті розглянуто підходи до проведення оцінювання трудової діяльності сільськогосподарських працівників з метою стимулювання їх до підвищення кваліфікації. Визначено етапи оцінки та навчання працівників в аграрних підприємствах, що дасть можливість прозоро та ефективно здійснювати матеріальне та моральне стимулювання до високопродуктивної праці.

In this article the approaches to agricultural labor evaluation aiming at stimulating laborers to raise their skill were reviewed. There were determined components of qualitative evaluation of laborers, what gives an opportunity to encourage laborers effectively and transparently, what in turn increases productiveness.

Постановка проблеми. Якість робочої сили є одним з важливих компонентів ринку праці, тому створення державою умов для розвитку системи професійного навчання кадрів протягом всього періоду трудової діяльності розглядається як першочерговий напрям державної політики зайнятості, націлений на забезпечення економіки країни кваліфікованою робочою силою. Управління розвитком персоналу сприяє ефективному використанню трудового потенціалу